

Vaasan sotasairaalat 1918–1945

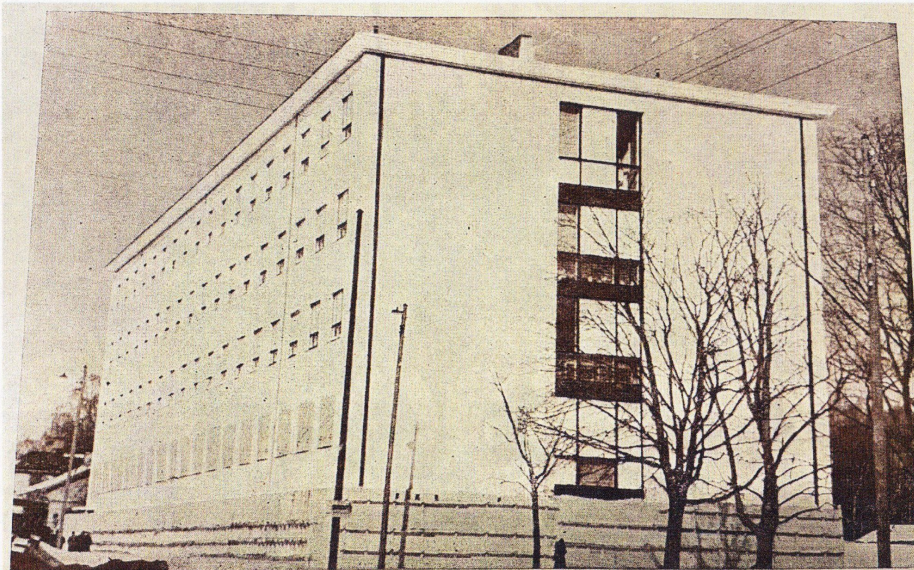
27. Sotasairaala

Vaasassa toimi Vapausodan alussa, sen ajan olosuhteissa suuri sotasairaala. Vuoden 1918 alusta sairaala toimi Kauppapuistikonsakoulussa, joka tunnettiin ruotsalaisena kansakouluna. Ylilääkärinä toimi tuon muutaman kuukauden armeijan ylilääkärinä. "Onkohan sotasairaalan numerolla yhteys 27. Jääkäriripitaljoonaan? Uskonpa, että on", arveli lääkintöneuvos Reijo Salmi.

Vaikka syksyllä 1939 liikekannallepano julistettiin jo 13.10.39 YH:na, ei suurin osa kansasta uskonut sodan syttyvän. Siitä varmaan johtui, että esimerkiksi sotasairaaloiden kunnostamiseen ei täydellä teholla ryhdytty.

Vaasaan valmistui syksyn 1939 aikana uusi Keskus-kansakoulu. Onneksi sinne ei vielä Talvisodan alkueen mennessä ollut saatu kalusteita, vaan kansakoulu toimi vielä syyslukukauden Raastuvankadun vanhassa koulussa. Kun sitten sota 30.11.1939 alkoi, otettiin uusi koulu 27. Sotasairaalan käyttöön. Ja mikä oli ottaessa, kun tyhjää uusi koulu oli kuin sairaalaksi rakennettu: 26 600 m² uutta puhdasta tilaa. Vaasan kaupunginsairaalan johtava lääkäri Ludvig Lindström pani toimeksi ja ylihoitaja Jusell keräsi hoitajakuntaa. Koulun I kerroksen varustettiin pommissuojia, metallityöpajasta muodostettiin leikkikassakein.

Tähän rakennukseen, joka sijaitsee Kasarmialueen pohjoislaidalla, sijoitettiin Jatkosodan aikana 27. Sotasairaalan esikunta ja sisätautiosastoja.

E-5

Uusi kansakoulu Raastuvankatu 41–43, Sotasairaala SS 27.

Nya finska folkskolan Rådhusgatan 41–43. Krigssjukhus SS 27.

tari Jalonen olisi mitalin ansainnut siitä, että hän valvoi koko yön ja pystyi jäätyneillä haloilla pitämään lämmön siksi korkealla, että yhtään lämpöpatteria ei lämmön siksi korkealla, että yhtään lämpöpatteria ei jäätyneen takia haljennut.

Tähän rakennukseen, joka sijaitsee Kasarmialueen pohjoislaidalla, sijoitettiin Jatkosodan aikana 27. Sotasairaalan esikunta ja sisätautiosastoja.

Jatkosodan aika 1941–1944

Kesäkuun 17. päivänä 1941 katsoi valtakunnan johto tilanteen sellaiseksi, että kaikesta varalta oli toimitettava liikekannallepano. Silloin oli jo kokemusta, kuinka on toimittava. Päämajaan oli muodostettu Lääkintötoimisto ja se oli jaettu kahteen osastoon. Lääkintöosasto II:n alaisuuteen kuuluivat Sotasairaalat ja niiden toiminta. Se määräsi kuhunkin sairaalaan päällikönlääkärin ja talouspäälikön. Näiden tehtävänä oli sitten järjestää sairaalan toiminta, valita henkilökunta ja määrätä kunkin tehtävät. Sairaalan valmius ja toimintamuodot olivat talvisodan ja välirauhan aikana kehittyneet niin pitkälle, että ne liikekannallepanon alkaessa olivat nopeasti polkaistavissa toimintaan. Vaasaan sijoitettiin nykyin 27. Sotasairaala. Sen päällikönlääkäriksi Lääkintöosasto II oli määrännyt lääkintämajuri Gunnar Nylanderin ja talouspääliköksi helsinkiläisen majuri Yrjö Peltosen. Heidän esi-

tyksestään muodostettiin sairaalalle puolustusvoimien määräyksen mukaisesti Esikunta. Päälikönlääkärin ja talouspäälikön lisäksi määrättiin seuraavat ja talouspäälikön lisäksi määrättiin seuraavat viranhoidajat: rahastonhoitajaksi Hankkijan johtaja Väinö Korhonen ja apulaiseksi oik.tiet.opisk. H. Sjöblad. Puolustusvoimissa on vaihtuvuus yleistä. Niinpä vuoden loppuun mennessä tapahtui jo seuraavia muutoksia: Talouspäälikkö Yrjö Peltosen siirrettiin Sotasairaaloiden tarkastajaksi ja uudeksi talouspääliköksi määrättiin Teräs Oy:n johtaja, sot.virk. Jouko Eskola ja hänen apulaisekseen konttoripäälikkö, sot.virk. Aimo Manninen. Rahastonhoitaja Väinö Korhonen vapautettiin 1897 syntyneenä sotapalveluksesta ja hänen tilalleen määrättiin opettaja Yrjö Hurme. Komendantti Lill-Broända määrättiin jonkin toisen sotasairaalan talouspääliköksi ja uudeksi komendantiksi tuli vänrikki Urho Toppinen. Sairaalapastorina toimivat Johannes Wirtanen ja John Forsberg. Sotasairaalan suuruudessa laitoksessa on erittäin paljon potilaiden kuljetuksia linja-autoilla sekä tavarankuljetuksia kuorma-autoilla. Siksi muodostettiin esikunnan komendantinviraston kuljetusosasto, jota johti ylik. Tauno Heiniö. Sotasairaala tarvitsi myös apteekin ja sellaisena toi-

mi koko sodan ajan Vaasan Alatorilla toimiva Branderin apteekki. Sairaalan asioita siellä hoiti armeijan palveluksessa oleva farmaseutti Hjörvard Ström. Sotasairaala ei ole käsiteltävä yhtenäisenä laitoksena, vaan se oli jakautunut moneen yksikköön, jotka toimivat erillisinä, sairaalan esikunnan valvonnan alaisina. Sotien aikana jouduivat miltei kaikki koulurakennukset toimimaan sairaalayksikköinä, jaostosairaaloina. Jaostosairaaloiden määrä oli paljolti riippuvainen sotatoimien rytmistä. Sodan alun hyökkäysvaihe, Maaselän ja Rukajärven taistelut sekä Laatokan Kannaksen talvitaistelut ja lopuksi kesän 1944 suurtaistelu rytmittivät sairaaloiden toiminnan. Syksyn 1941 hyökkäysvaihe työllisti sairaalat. Uusia jaostosairaloita oli avattava tarpeen mukaan, ja siksi niiden avaaminen tiesi äärettömän paljon järjestelyjä. Oli hankittava tarpeellinen henkilökunta, tarvittava sairaalakalusto, keittiö ja sinne henkilökunta. Kun rintamalla tulee hiljainen vaihe, on taloudellista siirtää potilaita hyvin varustettuihin jaostosairaloihin ja sulkea pieniä pois. Näin toimittiin 27. Sotasairaalassakin. Yllättävä kesähyökkäys Kannaksella tuli sairaalaväellekin yllätyksenä. Uusia jaostosairaloita oli avattava, sillä sairaalajunia tuli joka päivä.

Kesällä 1944 oli 27. Sotasairaalalla 15 jaostosairaalaa:

I.	Kauppapuistikon kansakoulu
II.	Keskuspuistikon kansakoulu
III.	Varuskuntasairaala
IV.	Vaasan Tyttökoulu
V.	Vaasan Ruotsalainen Lyseo
VI.	Vaasan Kaupunginsairaala
VII.	Vaasan Suomalainen Lyseo
VIII.	Vaasan Yhteiskoulu
IX.	Vaasan Ruotsalainen Tyttökoulu
X.	Teollisuuskoulu
XI.	Palosäiden kansakoulu
XII.	Onkilahden kansakoulu
XIII.	Ruotsalainen Yhteiskoulu
XIV.	Raastuvankadun kansakoulu
XV.	Vanhassa Vaasan sairaala

Jaostosairaala VIII:aan, Vaasan Yhteiskouluun oli sijoitettu sekä sairaalan esikunta, johon kuului päällikönlääkärin toimistossa pidettiin lääkäreiden jokaviikkaiset neuvottelut, että taloustoimisto, johon kuuluivat talouspäälikön ja rahastonhoitajan virastot. Siellä sijaitsi myös komendantin toimisto, johon kuuluivat järjestysasiat ja kuljetusasiat.

Yhteiskoulun muut kerrokset olivat varsinaisen sai-

raalan käytössä. Sairaala oli tarkoitettu pääasiassa sisätautipotilaille, kun taas Keskuskansakoulussa toimiva Jaostosairaala II oli tarkoitettu pääasiassa kirurgista hoitoa tarvitseville. Tämä tärkeä asia huomioitiin aina lääkäreitä sijoitettaessa.

Jaostosairaala X:ssä eli Vaasan Teollisuuskoulussa oli sotavankisairaala, johon tarpeen vaatiessa sijoitettiin suomalaisiakin potilaita. Kesällä 1944 suuren kesähyökkäyksen aikana sairaalassa työskenteli jopa sotavankilääkäri.

Jaostosairaala XIV., Raastuvankadun kansakoulu, oli pyhitetty 27. Sotasairaalan varastoksi. Sinne oli sijoitettu eri osastoihin päälysvaatteet, liinavaatteet sekä niiden korjaamot, joissa työskentelivät helsinkiläiset neidit Forsman ja Lindgren. Siellä oli omat osastonsa myös sairaalakalustolle. Kalustevaraston täydellisyyttä kuvaa sekin, että varasto perustettaessa kesällä 1941 sinne tuotiin suuri autokuormallinen raakalaudasta naulattuja ruumisarkkuja. Kolmen vuoden aikana ne kyllä jouduttiin käyttämään loppuun.

Tämän Jaostosairaalan toisen kerroksen tiloihin oli sijoitettu myös 27. Sotasairaalan veripalvelu. Päämajan Lääkintöosasto II, veripalvelutoiminnan johtajana toimi luutnantti Niilo Visapää. Hän kiersi ohjaamassa veripalvelutoimintaa maan kaikissa sotasairaaloissa. Jokaisessa sotasairaalassa johti tätä toimintaa naispuolinen hammaslääkärinkandidaatti. Näin oli Vaasassakin, ja vuosien kuluessa he vaihtuivat useasti. Arvattavasti edellisen kandidaatti mentimään opintojaan, ja tilalle tuli uusi kandidaatti – aina nainen.

Jaostosairaala XV:ssä, Vanhan Vaasan sairaalassa, hoidettiin pääasiassa sellaisia potilaita, jotka olivat saaneet henkisiä vaurioita. Heitä hoiti siellä sairaalan oma henkilökunta.

Näin suuressa laitoksessa toimi päivisin ihmisiä eri tehtävissä varsin suuri määrä. Tässä voi mainita vain muutamia. Lääkäreistä on aikaisemmin mainittu jo Nylander, Lindström ja Slätis. Jaostosairaala II:n johtavana lääkärinä toimi koko sodan ajan jääkärilääkintämajuri Gunnar Hertzen. Hän oli kirurgi ja erikoista luottamusta herättävä ihminen – niin

kuin suuren talon juureva isäntä. Muita olivat Keskuskansakoulun röntgenlääkäri Zitting, Holsti, patologi Walgren, Hartman ja Sarparanta, Lundmark ja Katz olivat vaasalaisia lääkäreitä. Jaostosairaala II:ssa eli Keskuskansakoulussa työskennellyt lääk.kapt. Per Malm siirrettiin sodan jatkua Pietarsaareen.

Esikunnassa ja jaostosairaaloitten toimistoissa tarvittiin paljon konekirjoittajia, kortistojen hoitajia, ym. Näistä suurin osa oli lottia. Lottatyötä tekemässä olivat mm. Maija Hanén, Aino Heikkilä, Helinä Jaakkola, Ann-Maj Kaas, Lyyli Laine, Maija Lundström, Sirkka Salmi, Sirkka Uusikylä ja Tuttu Tikanoja.

Palkattuina työntekijöinä olivat mm. Rakel Palomäki, Annikki Ruokolainen, Anna-Liisa Sippola, rva Ståhlberg, Toini Savonheimo ja Tellervo Sundström.

Unohtaa ei myöskään voi pankkivirkailijoita: Helvi Kaurasta, Ilta Keroa, Irja Luutosta, neiti Niemistä ja Irja Poikolaa, jotka iltaisin kävivät sairaaloissa päivärahoja maksamassa ja kortistoja hoitamassa.

Monet potilaat, varsinkin nuoret upseerit, tarjoutuivat toipumisaikanaan toimistotyöhön. Tarvittiin myös vapaaehtoisia työntekijöitä, ja heidän joukossaan oli sekä partiolaisia että sotilaspoikia.

Sota on kansalle ja sen asukkaille suuri onnettomuus. Kun haavoittunut sotilas sairaalaan selvittyään pääsee puhtaiden lakanoitten väliin, hän poikkeuksetta tunnustaa, että on kuin olisi päässyt taivaaseen. Varmaan 27. Sotasairaala aikanaan on tuhansille potilaille antanut saman tunteen.

"27. Sotasairaala sai jatkosodan aikana toimia rauhassa. Ei ilmahyökkäyksiä

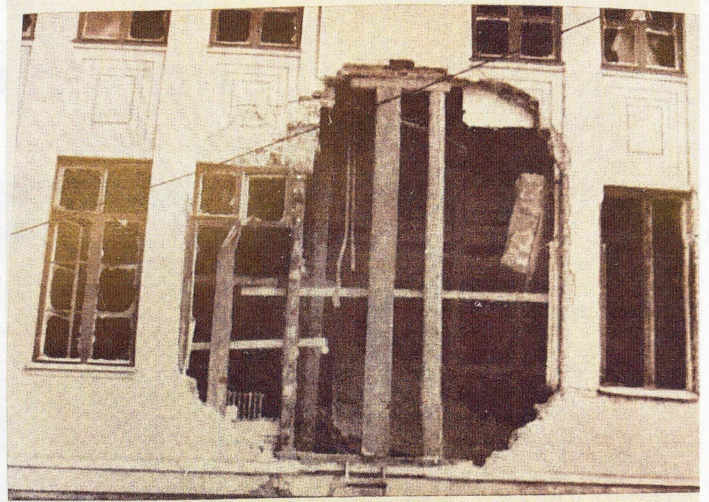
eikä hälytyksiä. Ajoittain oli varmasti työtä vuorotta. Sodan lopussa, Kirvesmiehenkadun asukkaana, sain nähdä mahdollittoman määrän invalideja, jotka olivat uhranneet terveytensä, että voimme nyt elää vapaassa hyvin voivassa Suomessa. Heitä on vielä joukossamme, kun vapaa Suomi täyttää 90 vuotta. Kiitos ja kunnioitus heille" totesi lääkintöneuvos Reijo Salmi vuonna 2007.

Raimo Havusela
10.2.2021

Lähteet:
Hurme, Yrjö. "27.Sotasairaala". Julkaisematon kuvaus 1940-luvun lopulta.

Salmi, Reijo. "Vaasan sotasairaalat viimeisten sotien aikana". Esitelmä 2000-luvun alussa.

Wester, Felix 1940: Sotakuva Vaasasta 1939-1940, Krigsbilder från Vasa.

A—36

Suomalainen yhteiskoulu, Kirkkopuistikko 33, räjähdyspommin vaurioittanut 31. 12. 1939.

Finska samskolan, Kyrkoesplanaden 33, träffad av sprängbomb 31. 12. 1939.